

גבורה אזרחית

אז והיום

משך ההפעלה – כ-90 דקות¹

מטרות:

1. ציון שנה לאירועי 7 באוקטובר, כחלק משיעורי היסטוריה.
2. הכרת מעשי גבורה אזרחית.
3. פיתוח חשיבה ביקורתית על משמעות הגבורה בחיי היום יום.
4. עידוד אמפטיה ומעורבות חברתית.

פתיחה:

גבורה מהי?

פעולה המתבטאת לרוב בפעולה רבת עוצמה אל מול הסכנה חרף הפחד תוך הקרבה עצמית.

ויקימילון

ב-18:00 בערב, שמחת תורה, 7 באוקטובר, תוך כדי הפגזות כבדות, הגיעו האחים אלחנן ומנחם עמי קלמנזון לקיבוץ בארי, במטרה להציל כמה שיותר מבני הקיבוץ מהטבח שהתחולל במקום מאז שעות הבוקר המוקדמות. אחיינם איתאל זוהר הצטרף אליהם אחרי כמה שעות, והשלושה נודעו מאוחר יותר כ"צוות אלחנן".

במשך כ-16 שעות לחמו השלושה במחבלים שחדרו לבארי, כשהם עוברים מבית לבית, מוכוונים על ידי קרובי ובני משפחות תושבי הקיבוץ, וחילצו עוד ועוד משפחות ששהו בתוך הממ"דים.

למחרת, ב-15:10 נפגע אלחנן על ידי אחד המחבלים ונהרג.

צוות אלחנן הצליח לחלץ ולהציל כ-100 מבני הקיבוץ!

ביום העצמאות תשפ"ד, קיבל צוות אלחנן את פרס ישראל לשנת תשפ"ד.

•

נסרין יוסף, דרוזית, אמא לארבעה ילדים, מהיישוב יתד סייעה לבעלה, איש צבא, לחקור את המחבלים שתפסו מחוץ לביתם והמידע שגבתה – הציל ישוב שלם.

ב-7 באוקטובר בבוקר ראתה נסרין מחבלים מחוץ לבית השכנים. היא מיהרה החוצה, תפסה את אחד מהם בצוואר וצעקה בערבית: "אמאיפה נכנסת, מי שלח אותך?... יש עוד מחבלים!" נסרין

¹ נכתב בסיוע Claude AI

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף מורשת, חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

הבטיחה למחבל כסף וזהב בתמורה למידע על מחבלים נוספים. המידע שסיפק הועבר על ידי נסרין לכיתת הכוננות.

מאוחר יותר השתמשה נסרין בטלפון של אחד המחבלים, טענה שהיא ערבייה שמסתירה את המחבלים אצלה בבית והצליחה להוציא עוד מידע על מחבלים נוספים שבדרך. גם מידע זה הועבר מייד לצה"ל והמחבלים חוסלו.²

*

קלאודיו אלברטו מאירוביץ מקיבוץ מפלסים, חובש מתנדב במד"א, הוקפץ בבוקר שמחת תורה, 7 באוקטובר כדי לתפעל את החמ"ל של הקיבוץ. לאחר שטיפל בפצועים הראשונים שהגיעו לחמ"ל, החליט קלאודיו לצאת החוצה ולבדוק האם יש פצועים נוספים הפזורים בקיבוץ וזקוקים לטיפול דחוף.

תחת הפגזות כבדות, ותוך סיכון חיים ממשי הצליח קלאודיו להגיע לפצועים, חלק קשה מאוד, לפנות אותם ולהציל את חייהם.

כל אותו זמן הייתה משפחתו בממ"ד בעוד בנו נלחם עם כיתת הכוננות.³

•

מה הוביל את אלחנן, מנחם עמי ואיתיאל לעזוב את ביתם בעותניאל ולחוש לעזרתם של בני בארי שאותם לא הכירו באופן אישי? מדוע סיכנו עצמם כדי להציל אחרים?

מה הניע את נסרין יוסף לסכן את עצמה ואת בני משפחתה כדי להציל אחרים?

מדוע החליט קלאודיו לעזוב את המקום הבטוח יחסית בו שהה, כדי לנסות ולהציל חיי אחרים?

•

בשיעור זה נעסוק בגבורה אזרחית – אנשים מן השורה שבחרו לסכן את חייהם כדי להציל אחרים. נבחן אירועים דומים שהתרחשו בעבר, וננסה להבין את המניעים שלהם ואת האופן בו השפיעו אירועים אלה על החברה.

² יואב לימור, "מפי הגבורה: חמישה סיפורים מ-7 באוקטובר בגוף ראשון", ישראל היום, 11.4.2024

³ סיפורי הגבורה של ה-7 באוקטובר ממשיכים, [קלאודיו אלברטו מאירוביץ, קיבוץ מפלסים](#)

מהלך השיעור:

נחלק את הכיתה לקבוצות של 4-5 תלמידים. כל קבוצה מקבלת כרטיסיה ובה תיאור של מעשה גבורה אזרחית⁴.

המשימה:

- "תעודת הזהות של האירוע" – מתי התרחש, מה היה הרקע ההיסטורי (תקופה, אירועים משמעותיים)
- מה היה האתגר?
- מה הייתה התוצאה?
- מה היה הסיכון?
- מה הניע את האנשים לפעול?

כל קבוצה תכין שקף ובו תמצית המידע והמסקנות של הקבוצה.

פעילות במליאה:

כל קבוצה תציג את השקף שלה ואת התובנות.

דיון: האם ניתן למצוא חוט מקשר בין האירועים הללו?

האם ניתן לזהות תכונות משותפות אצל הגיבורים הללו?

סיכום:

נחזור לכוח אלחנן. נצפה בקטע מנאום מנחם עמי בטקס קבלת פרס ישראל, דקות 1:24 – 3:01

נאום קבלת פרס ישראל

כיצד מסביר מנחם את היציאה לסייע לאנשי בארי?

מדוע חשוב לזכור ולספר על מעשי גבורה אזרחית?

איך יכולה החברה להוקיר ולעודד מעשי גבורה קטנים יותר בשגרה?

⁴ ראו הצעות בנספח

נספחים:

שלמה וידר

בתאריך 6 בספטמבר 1970 שימש שלמה וידר ככלכל בטיסת אל על 219 מת"א לניו-יורק. לאחר נחיתת ביניים באמסטרדם והמראה לכיוון ניו-יורק נחטף המטוס על ידי מחבלים מארגון "החזית העממית לשחרור פלסטין".

כ-25 דקות אחרי ההמראה פרצו המחבלים, גבר ואישה שהתחזו לזוג, בצעקות וניסו להתכנס לתא הטייס. האישה החזיקה 2 רימוני יד והגבר – אקדח ורימון.

שלמה וידר הסתער על המחבל בידיים חשופות ונורה בכתף וברגל. בינתיים ביצע הטייס צלילה תלולה והמחבלת איבדה את שיווי משקלה ונפלה. איש הביטחון במטוס שישב מאחור, מיהר לקדמת המטוס, ירה במחבל והרג אותו.

"וידר סיפר, כי נפגע בעצמו גם מהירי הזה. "כשאני פותח את העיניים אני מלא דם וכולם נאבקים עם ח'אלד. צעקתי לדיילת שתקשור לה את הידיים", אמר. "מאחד המושבים קם רופא שאמר שמצבו של וידר אנוש". הטייס ביצע נחיתת חירום בלונדון, שם אושפז וידר. "בבית החולים אמרו לי שהוא הגיע עם חמש דקות חיים".

על אומץ לבו והתנהגותו קיבל שלמה וידר את עיטור האומץ משר התחבורה.

[עופר אדרת, סוף שבוע, אחרי מות, הארץ](#)

אליז לילי גארל

פעלה ברזיסטנס היהודי במסגרת אוז"ה (OSE) החל מ-1942 ועד שחרור צרפת. היא השתתפה עם בעלה ג'ורג' גארל בפעילות ההצלה של ילדים ומבוגרים יהודים במסגרת "רשת גארל". בין היתר העבירה שלוש קבוצות של ילדים ומבוגרים מניס למקומות מחבוא. בית המשפחה בליון היווה מקום מפגש של חברי רשת גארל ושל אנדריאה סולומון בכירה ב OSE-והתבצעה בו הנפקת התעודות המזויפות.

[אתר הגבורה, אות המציל היהודי](#)

הרי רות'

התחזה לעובד שגרירות סלובקיה בפראג לאחר הכיבוש הגרמני במרץ 1939, וסיפק ליהודים שהגיעו לשגרירות אישורים לחזור לסלובקיה. הוא עודד את היהודים להשתמש באישורים כדי לנסוע למדינה בטוחה (ולא לסלובקיה שהפכה למדינת חסות של גרמניה הנאצית), ובכך אפשר לאלפי יהודים להינצל.

[אתר הגבורה, אות המציל היהודי](#)

כוכבה לוי

ב-5 במרץ 1970 השתלטו 8 מחבלים על מלון סבוי בתל אביב. המחבלים תפסו את האזרחים ששהו במלון ובסביבתו, בהם כוכבה לוי, כבני ערובה. לוי הציעה עצמה כמתורגמנית ומתווכת בין המחבלים ובין כוחות הביטחון שהוזעקו למקום.

לוי הצליחה לשכנע את המחבלים לאפשר לחלץ פצוע קשה. כוחות הביטחון חששו להגיע אליו שכן הניחו שמדובר במלכודת של המחבלים. כוכבה לוי שכנעה את המחבלים לאפשר לה ללוות את הפצוע החוצה בהבטחה שבכוונתה לחזור פנימה.

היא אכן הצליחה לגרור את הפצוע החוצה וחזרה פנימה, כפי שהבטיחה למחבלים, כדי למנוע פגיעה בשאר בני הערובה.

ב-15:5 בבוקר, פרצו למתחם כוחות סיירת מטכ"ל. המחבלים פיצצו חדר בו היו חלק מבני הערובה שנהרגו, אך כוכבה לוי ועוד בן ערובה שרדו.

[ויקיפדיה](#)

ד"ר מוחמד הלמי

נולד בחרטום (סודן), ממוצא מצרי, ולמד רפואה בברלין. עם תום לימודיו עבד במכון רוברט קוך בברלין אבל ב-1937 פוטר מאחר ולא היה ארי. הוא עצמו נרדף על ידי המשטר, נאסר עליו לשאת את ארוסתו הגרמניה והוא גם נאסר לתקופה של כשנה.

למרות שהוא עצמו היה בסכנה מתמדת, סייע לחבריו היהודים – משפחת גוטמן. הוא הסתיר את הבת בבקתה שהייתה בבעלותו, סייע להוריה ולסבתה וארגן גם לה מקום מחבוא.

ב-2013 הכיר 'יד ושם' בד"ר הלמי כחסיד אומות עולם.

יד ושם

יד ושם

פנג שאן הו

הקונסול הכללי של סין בווינה בשנים 1938 – 1940.

לאחר סיפוח אוסטריה לגרמניה והחלת חוקי הגזע והטרור על היהודים, ניסו היהודים לעזוב את המדינה בכל דרך אפשרית. ואולם כדי לעזוב דרשו הנאצים שיהיה בידי היהודים אשרת כניסה למדינה אחרת. אשרה כזו היה כמעט בלתי אפשרי להשיג ב-1938.

פאנג שאן הו הנפיק אשרות כניסה אלה, בניגוד להנחיות שקיבל מממשלתו, אשר ביקשה לחזק את קשריה עם גרמניה הנאצית. הו שילם בקריירה שלו, אבל הציל אלפי יהודים.

ב-2000 הכיר 'יד ושם' בפנג שאן הו כחסיד אומות עולם.

הוורד הלבן

במהלך מלחמת העולם השנייה, תחת המשטר הנאצי, הקימו סטודנטים גרמנים ארים ומרצה אחד, את קבוצת הוורד הלבן. חלק מהחברים בקבוצה לחמו בשנות המלחמה הראשונות בחזית רוסיה וצרפת, וחוו את פשעי המלחמה של הנאצים. ב-1942 הם גם הבינו שגרמניה עתידה להפסיד במלחמה.

הם הכינו והפיצו 6 עלונים ובהם קריאה לגרמנים להתנגד לשלטון הנאצי. העלונים פוזרו ברחבי הקמפוס בתקווה לעורר סטודנטים נוספים לפעולה.

בראש הקבוצה עמדו הנס וסופי שול – אחים.

חברי הקבוצה נתפסו על ידי הנאצים והוצאו להורג.

ויקיפדיה